CAPITOLUL 5: RELATIVE COMPLETIVE (RC) ŞI RELATIVE PERIFERICE (RP). IPOTEZA DE LUCRU

Partea a doua a lucrării este consacrată descrierii propoziţiilor relative în limba română. Criteriul cu care operăm aici este tipul relaţiei sintactice care se stabileşte între subordonata relativă şi matrice. Aşa cum am anticipat în capitolele anterioare, identificăm două categorii majore – relative *completive* şi relative *periferice*. Propoziţiile relative *completive* vor fi subcategorizate după realizarea antecedentului pe care îl *modifică* – lexical (Cap. 6) *vs.* vid (Cap. 7) – şi după natura lexico-gramaticală şi semantică a celui cu realizare fonetică. În inventarierea relativelor *completive* insistăm mai mult asupra zonei de joncţiune, adică asupra complexului semantico-sintactic pe care îl reprezintă antecedentul şi relativizatorul. Mecanismele complexe ale legăturii relative sunt traduse mai ales prin *forma* relativizatorului (realizare lexico-gramaticală şi marcă de caz), dar aceasta se află într-o intimă dependenţă de tipul antecedentului care guvernează relativa. Relativele *periferice* (Cap. 8) sunt supuse într-o măsură mai mică constrângerilor (de orice natură) din partea matricei, pentru că ele sunt constituenţi facultativi, informaţia pe care o vehiculează având relevanţă la nivel extrasintactic. Ele vor fi clasificate în funcţie de acelaşi criteriu, al vizibilităţii nodului gazdă la care se *adjoncţionează*; în plus, datorită eterogenităţii acestor propoziţii relative, aici vom avea în vedere şi tipul de conector.

În *Capitolul 9* ne ocupăm de *domeniul relativei*, urmărind cele mai frecvente realizări ale categoriei relativizate (poziţiile sintactice din care este extras relativul) şi unele aspecte legate de predicaţia relativelor.

Exemplele la care recurgem în descriere, precum şi consideraţiile statistice se bazează pe construcţiile din corpusul nostru[1], însă pentru unele discuţii şi comparaţii am recurs şi la exemple din alte surse.

1. R(ELATIVE) C(OMPLETIVE) VS. R(ELATIVE) P(ERIFERICE)

Ipoteza de lucru în descrierea relativelor româneşti va fi aceea că subordonatele cu conectiv relativ se clasifică, în funcţie de tipul de legare sintactică şi de poziţia ocupată în structura matricei, în două categorii

BDD-B455-07 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:42 UTC)

majore: modificatori ai unui centru gazdă – relative *completive* (RC) – şi adjuncţi – relative *periferice* (RP).

RC se plasează într-o poziţie de complement al GD[2], centrul nominal dominat de acest grup sintagmatic putând fi realizat fonetic sau vid. Optăm pentru plasarea relativei sub GD, pentru că ni se pare cel mai convenabil cadru pentru stipularea identităţii de S-structură a unei largi categorii de relative. Centrul acestei proiecţii maximale este, după Abney, 1987, 49, o categorie funcţională[3]. Se admite în general că functorii (categoriile funcţionale) pot avea ca argument un predicat, în cazul lui GD, argumentul său e GN. Funcţia lui Det este aceea de a specifica referinţa GN. Numele se comportă ca o predicaţie, iar Det selectează un membru particular al extensiei predicatului. După Abney, 1987, 50, aceeaşi funcţie o îndeplinesc Flex şi Timp în sistemul verbal, de a lega „locul“ evenimentelor specificate prin predicaţie. Această interpretare ne va permite să tratăm în mod similar relativele cu antecedent (numai relativele *restrictive*) şi o anumită categorie[4] de relative libere: în toate situaţiile, fie că GN are realizare fonetică sau este vid (*pro*[5]), categoria care „declanşează“ formarea relativei este centrul GD, ale cărui trăsături (în sens tehnic, de *features*) se conservă, chiar dacă nominalul este fonetic vid.

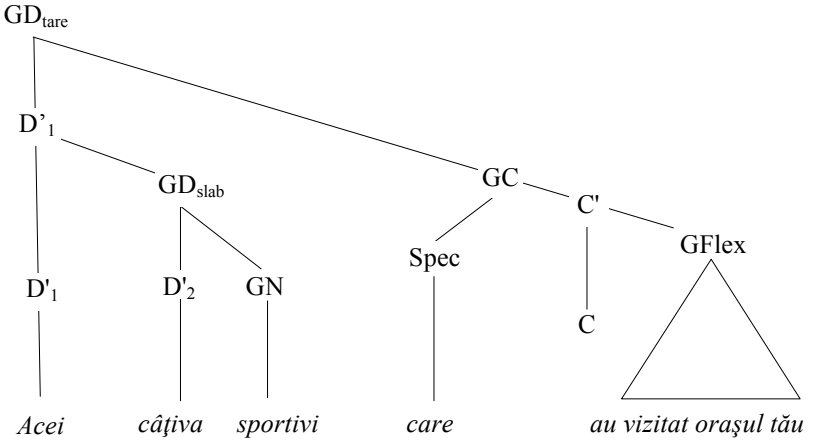
2. *REPREZENTAREA SINTACTIC□ A CELOR DOU□ CATEGORII DE RELATIVE*

Pentru reprezentare, adoptăm propunerile din literatura mai recentă privind interpretarea GD ca structură stratală (*cf*. Zamparelli, 1996, *apud* Cornilescu, 2002, 30, care reprezintă sintactic diferit cele două categorii de determinanţi nominali: determinanţii „tari“: articol hotărât, adjective demonstrative sunt plasaţi în stratul superior, iar determinanţii „slabi“: articolul nehotărât, numeralele, adjectivele nedefinite sunt reprezentaţi în stratul inferior). Sub (2), reprezentăm poziţia sintactică pe care o ocupă o relativă completivă (1) cu antecedent non-vid:

(1) *Acei câţiva sportivi care au vizitat oraşul tău…*

BDD-B455-07 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:42 UTC)

(2)

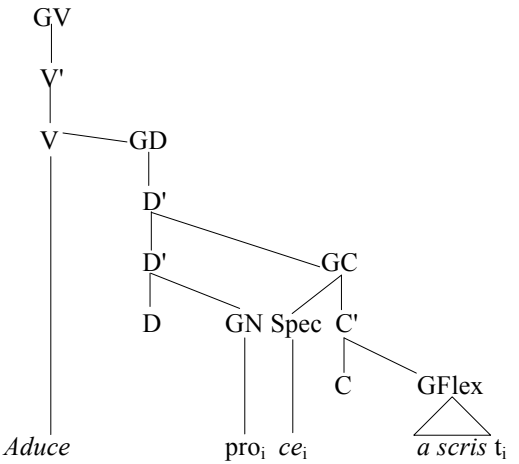

Relativele „libere“ pot primi aceeaşi interpretare, cu condiția ca ele să poată ocupa poziția de complement al lui D'; în termeni tradiționali, dacă sunt expansiuni ale unor poziții sintactice cu realizare canonică nominală (subiect, obiect direct, obiect indirect, obiect prepozițional[6], nume predicativ).

Fie (4) reprezentarea sintactică pentru (3):

(3) *Aduce ce a scris.*

(4)

BDD-B455-07 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:42 UTC)

O menţiune specială se impune în legătură cu circumstanţialele şi cantitativele obligatorii[7]. Pentru că au statut de argument al verbului din matrice, şi aceşti constituenţi trebuie incluşi în categoria guvernorilor posibili pentru GC, chiar dacă nici $Cant_2$, nici $Circ_2$ nu au realizare canonică nominală. Realizarea lor nominală este însă posibilă:

(5) a. *El trage la han.* / ***unde*** *găseşte loc.* – $Circ_2$ (obligatoriu[8])

b. *Caietul costă zece mii.* / ***cât*** *costă creionul.* – $Cant_2$ (obligatoriu)

Un alt avantaj al descrierii relativelor în aceşti termeni e faptul că se poate găsi şi o explicaţie sintactică „opţiunii" pentru un anumit relativizator în cazul relativelor libere: chiar dacă nominalul este vid, trăsăturile centrului funcţional al lui GD sunt „active", astfel, în absenţa complementului nominal, functorul va transfera specificarea asupra relativizatorului. Desigur, contrastul dintre *cine* şi *care* privind selecţia prepoziţiei *pe* şi dublarea prin clitic se datorează în primul rând statutului diferit al acestor relativizatori în privinţa cuantificării (*cf*. Dobrovie, 1994/2000).

Rezumând afirmaţiile de mai sus, ipoteza noastră este aceea că putem proceda la o clasificare a relativelor româneşti în funcţie de statutul *argumental*[9] vs. *non-argumental* faţă de grupul nominal privit ca un complement al proiecţiei funcţionale GD.

Consecinţa acestei interpretări este tratarea ca RC a propoziţiilor cu jonctiv relativ (relativizator) aflate în domeniul nominal (privit ca realizare canonică). Condiţia esenţială pe care trebuie s-o îndeplinească nodul gazdă al relativelor completive este calitatea de argument al unui predicat din matrice.

Se exclud din această categorie relativele formate prin adjoncţionare (non-restrictivele şi apozitivele propriu-zise) şi relativele care cuantifică un centru adverbial din matrice (de exemplu, comparativele).
Schema de mai jos sistematizează criteriile cu care operăm:

<table>
<tr><td rowspan="2">antecedent
realizat lexical</td><td rowspan="2">criteriul dependenţei
sintactice de matrice</td><td>element
adjoncţionat</td><td>RP</td></tr>
<tr><td>complement
poziţie argumentală</td><td>RC</td></tr>
<tr><td rowspan="2">antecedent vid</td><td rowspan="2">criteriul poziţiei
sintactice a nodului
în propoziţia matrice</td><td>poziţie
non-argumentală</td><td>RP</td></tr>
</table>

BDD-B455-07 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:42 UTC)

În termeni tradiționali, în clasa relativelor completive (RC) cu centru nominal exprimat (realizat lexical) intră propozițiile *atributive* care *modifică* nominalul, în clasa RC cu centru vid intră propozițiile *subiective*, *predicative*, *completive directe*, *completive indirecte* (cu relativ în D şi cu relativ prepoziţional), precum şi *circumstanţialele obligatorii*, care dezambiguizează sensul verbului sau al centrului regent. Categoria relativelor periferice (RP) conține propozițiile *atributive explicative*, *apozitive* propriu-zise şi majoritatea relativelor *circumstanţiale* care se pot introduce prin pronume sau adverb relativ.

NOTE:

[1] V. *supra*, *Introducere*, 3, descrierea corpusului.

[2] Pentru ipoteza GD în stadiu pre-minimalist, *cf.* Abney, 1987.

[3] „*Det has all the properties of a functional element. It constitutes a closed lexical class, it is often phonologically weak, and inseparable from its 'complemen'* (*e.g.* ***the*** *and* ***a****), and it lacks 'descriptive content'*".

[4] V. *infra*, § 2**,** nuanţarea ideii.

[5] Nu considerăm necesar să facem o demonstraţie privind natura categoriei vide, se admite în general că această categorie vidă nu poate fi PRO, pentru că nu ar putea fi guvernat, ci supus Controlului, nu poate fi urmă, pentru că „vidarea" nu se produce prin deplasarea nici unui element, aşadar candidatul ideal pentru interpretarea acestei categorii vide pare a fi *pro*, cu atât mai mult cu cât în română, realizarea subiectului ca *pro* nu pune probleme privind constrângerile principiului proiecţiei.

[6] S-ar putea obiecta că obiectul prepoziţional nu este un GD, ci un GPrep, însă complementul lui GPrep este GD, al cărui GN poate fi realizat fonetic sau vid. Când GN de sub GPrep este vid, Prep se conservă, fiind posibile construcţii „amalgamate" de tipul: *M-am bazat pe cine a fost acolo.*

[7] Pentru distincţia $Circ_1$ / $Cant_1$ (facultativ) *vs.* $Circ_2$ / $Cant_2$ (obligatoriu), v. Dindelegan, 1976/1999, pp. 71-73.

[8] Determinare circumstanţială cu rol dezambiguizator pentru sensul verbului, *cf.* Dindelegan, 1976/1999, p. 71.

[9] Într-o primă variantă a lucrării, numeam *argumentale* toate relativele completive, în ideea că GN (complement al lui D) are trăsături de predicat. A se vedea şi propunerea pe care o fac Déchaine şi Wiltschko, 2002, 409-442, privind descompunerea proformelor în pro-DP, pro-ΦP şi pro-NP. Distribuţia ultimelor două este de tip predicat, aşadar se pot constitui în atribuitori de rol tematic.

BDD-B455-07 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:42 UTC)